

УДК 378

DOI:

Катерина Зоренко, магістр першого року навчання кафедри романо-германських мов і перекладу
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Ірина Гриценко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри романо-германських мов і перекладу
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ

У статті розглянуто проблему формування компетентностей для навчання протягом життя в умовах глобалізації. Також розкрито поняття безперервної освіти та доведено необхідність постійного оновлення знань та професійних умінь. Опрацьовано та систематизовано шість принципів навчання протягом життя. Проведено аналіз Рамкової програми ЄС щодо оновлення ключових компетентностей та описано всі вісім компетентностей таких як: грамотність; мовна компетентність; математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії; цифрова компетентність; особиста, соціальна та навчальна компетентність; громадянська компетентність; підприємницька компетентність; компетентність культурної обізнаності та самовираження.

Ключові слова: ключові компетентності; навчання протягом життя; глобалізація; принципи навчання; професійні навички.

Лит. 6.

Kateryna Zorenko, Master Student of the first year of study
The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Iryna Hrytsenko, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the
Romance and Germanic Languages and Translation Department
The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

FORMATION OF KEY COMPETENCES FOR LIFELONG LEARNING

The article deals with the problem of the formation of competences for lifelong learning in a globalized world. Globalization has become one of the greatest achievements of mankind and, at the same time, one of the greatest threats to specialists of almost all branches. Many professions generally cease to exist due to technical progress. EU countries developed a variety of requirements for professionals, and described the key competences that can help them to compete effectively in the labor market. The idea of lifelong learning made for professionals of all industries, regardless of age to perform their professional duties at the highest level. Scientists from different countries dedicated this problems lots of their researches and works. R. H. Dave in his book "Foundations of Lifelong Education" for the first time revealed the concept of "lifelong learning", which later became the subject of study for other researchers. Among them there are such figures as E. Gelpy, P. Jarvis, J. Dewey, M. Tayt, O.V. Krushelnyska, O.N. Oleinikova, V.A. Savchenko, N. Sinenko, B.V. Romakin, G.V. Shchokin. We have learned their works and systematized six principles of lifelong learning. The problem of formation of key competencies for lifelong learning is rather new. The main purpose of this work is to review and systematize updated key competencies for lifelong learning. In 2018, the European Parliament and the Council of the European Union approved the Framework Program for updated key competences for lifelong learning. The European Commission works with EU countries to strengthen 'key competences' knowledge, skills, and attitudes needed by all for personal fulfilment and development, employability, social inclusion and active citizenship. The analysis of the EU Framework Program for updating key competencies has been carried out and described all eight competencies such as: literacy; languages; science, technology, engineering and mathematics (STEM); digital; personal, social and learning; civic; entrepreneurship; cultural awareness and expression.

Keywords: key competences; lifelong learning; globalization; education principles; professional skills.

Постановка проблеми. У сьогоднішньому надзвичайно динамічному та взаємопов'язаному світі кожна людина потребує широкого спектра навичок і компетенцій, які вона має постійно розвивати протягом усього життя. Глобалізація та комп'ютеризація стали одними з найбільших досягнень людства та, водночас,

одними з найбільших загроз для фахівців майже усіх галузей.

Більшість професійних навичок протягом кожних 5 – 10 років потребують оновлення та модернізації. Багато професій взагалі перестають існувати у зв'язку з технічним прогресом. У західних країнах розробляються різноманітні

вимоги до фахівців, де детально розписують ключові компетенції, які дають змогу ефективно конкурувати на ринку праці.

У справі об'єднання людства на основі певних ціннісних підстав і цільових орієнтирів, безумовно, одним із пріоритетних чинників стає безперервна освіта. Безперервність виступає у сучасному культурно-освітньому контексті як ідея, принцип навчання, якість освітнього процесу, умова становлення людини. Ідея освіти протягом життя полягає у тому, щоб фахівці усіх галузей, незалежно від віку могли виконувати свої професійні обов'язки на найвищому рівні.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми професійного навчання протягом життя присвятили свої праці та дослідження вчені з різних країн.

Р.Х. Дейв у своїй праці "Foundations of Lifelong Education" вперше розкрив поняття "безперервної освіти", яке згодом стало предметом опрацювання інших авторів. Серед них можна виділити таких постатей як Е. Гелпі, П. Джарвіс, Дж. Дьюї, Л. Отал, М. Тайт, О.В. Крушельницька, О.Н. Олейникова, В.А. Савченко, Н. Синенко, В.В. Ромакін, Г. В. Щокін [2]. Також проблемою освіти протягом життя займається Національний інститут стратегічних досліджень України.

Значимість ідеї навчання протягом життя полягає в можливості для людини постійно розвивати, удосконалювати, творчо і професійно оновлювати знання, вміння, навички і якості протягом усього життя. Саме тому в багатьох країнах різко зросла мережа навчальних закладів усіх типів, а число дорослих, що навчаються, перевищило число школярів і студентів. Держави сьогодні шукають і реалізують свою модель навчання протягом життя, актуальну для сучасної дійсності, що знайшло відображення в меморандумі безперервної освіти Європейського Союзу [2, 74 – 78].

Проблемі навчання протягом життя вчені приділили належну увагу, тоді як проблема формування ключових компетентностей для цього навчання є досить новою та мало дослідженою.

Мета статті. Розгляд оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя.

Виклад основного матеріалу. Компетентність визначається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Сучасне розуміння концепції "освіта протягом усього життя" (lifelong learning) полягає у тому, що це не просто навчання, яке виходить за межі

шкільної освіти. Освіта протягом життя поєднує будь-яке навчання протягом всього життя: з раннього дитинства і до глибокої старості, яка може здійснюватися в різних умовах та бути формальною і неформальною соціальному житті [3, 15].

Європейські системи освіти, закладаючи основу для подальших змін, змінюються самі. Європейська комісія і країни – члени Європейського Союзу визначили навчання завдовжки в життя в рамках Європейської стратегії зайнятості як всебічну навчальну діяльність, яка здійснюється на постійній основі з метою поліпшення знань, навичок і професійної компетенції.

Навчання протягом життя в цьому контексті – не просто один з аспектів освіти і перепідготовки, а основний принцип освітньої системи і участі в ній людини. На думку учасників саміту, за допомогою системи навчання протягом життя всі жителі Європи отримають рівні можливості адаптуватися до вимог соціально-економічних змін і зможуть активно брати участь у формуванні майбутнього Європи [1, 80].

Виділяють чотири етапи розвитку безперервного навчання:

I етап: 50-ті – початок 60-х рр. ХХ ст. В цей час навчання протягом життя трактувалося як ліквідація недоліків шкільної освіти дорослих, або як подальше поповнення знань, обумовлене життєвою необхідністю.

II етап: 60-е рр. Безперервна освіта розглядалася як механізм підвищення кваліфікації.

III етап: кінець 60-х рр. Навчання протягом життя вважається необхідністю для отримання "job qualification" – кваліфікації, необхідної для роботи в різних галузях.

IV етап: середина 70-х рр. Акцент на "life qualification" – освіті, покликаний адаптувати людину до життя в сучасному суспільстві [4].

Навчання протягом життя передбачає шість принципів:

1. Нові базові знання і навички для всіх. Це значить, що кожна доросла людина має мати неперервний доступ до освіти для отримання навичок, що можуть знадобитися у професійній діяльності.
2. Збільшення інвестицій в людські ресурси.
3. Інноваційні методики викладання й навчання, що будуть орієнтовними на споживача.
4. Нова система оцінки отриманої освіти.
5. Розвиток наставництва й консультування.
6. Наближення освіти до місця проживання за допомогою інформаційних технологій, для того, щоб кожна людина у будь-якій точці країни мала змогу отримати необхідну для роботи інформацію.

Як ми можемо зауважити, ключові навички, або ж компетентності знаходяться на першому місці серед принципів безперервного навчання.

Європейський Союз присвятив належну увагу розробці компетентностей, якими мають володіти люди XXI століття. У 2018 році Європейський парламент і Рада Європейського Союзу схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя.

Основними цілями Рамкової програми Європейського Союзу є:

- Визначити ключові компетенції, необхідні для працевлаштування, посилення особистого потенціалу, активного громадянства та соціальної інтеграції.

- Створити довідник для розробників освітніх політик, надавачів освітніх і тренінгових послуг, керівних кадрів закладів освіти, роботодавців, а також безпосередньо тих, хто навчається.

- Підтримувати зусилля на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях задля сприяння розвитку компетенцій для навчання протягом усього життя.

Ключовими компетентностями є ті, які необхідні всім людям для підвищення особистого потенціалу і розвитку, розширення можливостей працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства. Такі компетентності розвиваються в процесі навчання протягом усього життя, починаючи з раннього дитинства шляхом формального, неформального та інформального навчання.

Усі ключові компетентності вважаються однаково важливими: кожна з них сприяє успішному життю в суспільстві. Компетенції можуть застосовуватися у багатьох контекстах і в різних комбінаціях. Вони переплітаються та поєднуються: розвиваючи компетентності, важливі для однієї життєвої сфери, ми одночасно розвиваємо й пріоритетні для іншої.

Такі навички, як критичне мислення, аналітичне мислення, вирішення проблем, творчість, робота в команді, вміння спілкування та проводити переговори, прийняття рішень, саморегуляція, стійкість, емпатія, участь, повага до різноманітності, враховуються у всіх ключових компетентностях.

Загалом існує вісім оновлених ключових компетентностей, які є взаємопов'язаними:

1. Грамотність.
2. Мовна компетентність.
3. Математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії.
4. Цифрова компетентність.
5. Особиста, соціальна та навчальна компетентність.

6. Громадянська компетентність.

7. Підприємницька компетентність.

8. Компетентність культурної обізнаності та самовираження [5].

Грамотність є базовою навичкою, якою має володіти кожна людина. Грамотність – здатність ефективно спілкуватися та налагоджувати стосунки з іншими людьми.

Вона також передбачає вміння читати та писати і правильне розуміння письмової інформації, також володіння словниковим запасом, знання граматики мови. Ця компетентність також передбачає здатність шукати і використовувати різні типи джерел інформації, формулювати та висловлювати свої усні та письмові аргументи переконливо, відповідно до контексту [6, 152].

Мовна компетентність – це здатність використовувати іноземні мови для спілкування.

Ця компетентність передбачає розуміння різних мов, знання граматики, вміння читати на іноземних мовах, вміння спілкуватися з носіями цих мов, а також знання суспільних звичаїв, культурних аспектів та діалектів мов.

Також ця компетентність передбачає розвиток поваги до інших культур та залучає до міжкультурної взаємодії.

Математична компетентність – це здатність застосовувати логіко-математичне мислення для вирішення проблем у повсякденному житті.

Компетенція в науці – це здатність і бажання використовувати знання та методологію для пояснення природного світу.

Компетенції в технології та інженерії – це здатність застосовувати знання та методології з метою задовольнити людські потреби [5].

Ця компетенція передбачає, що кожна людина має знати числа, міри та базові математичні поняття, що є необхідними у житті. Також люди мають усвідомлювати, який вплив має наука на природу.

Цифрова компетентність – це вміння користуватися цифровими технологіями для навчання та професійної діяльності. Робота з цифровими технологіями вимагає рефлексивного та критичного, і водночас допитливого, відкритого та перспективного ставлення до їх розвитку. Вона також вимагає етичного, безпечного та відповідального підходу до використання цих інструментів. Це включає в себе інформаційну грамотність та грамотність даних, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпеку (включаючи цифрове благополуччя та компетентності, пов'язані з кібербезпекою) та розв'язання проблем.

Особиста, соціальна та навчальна компетентність – це здатність усвідомлювати внутрішні стани, ефективно управляти часом та інформацією, конструктивно працювати з іншими людьми, залишатися стійкими і керувати власним навчанням та кар’єрою [5].

Ця компетентність вчить ефективно та безконфліктно взаємодіяти у соціумі, також пропагує здоровий спосіб життя та збереження здоров’я.

Навчальна компетентність спонукає до безперервного навчання та розвитку творчих вмінь та навичок.

Громадянська компетентність – це здатність діяти як відповідальні громадяни і повною мірою брати участь у соціальному житті.

Бути гідним громадянином значить діяти у інтересах своєї держави та міжнародної спільноти, сприяти розвитку суспільства та проявляти повагу до верховенства права, пропагувати рівноправ’я, гендерну та релігійну рівність, право на приватність.

Підприємництво – це здатність продавати свої знання та уміння іншим. Ця компетентність базується на навичках творчості, критичного мислення, вирішенні проблем, ініціативності, наполегливості та вмінні співпрацювати.

Культурна обізнаність та самовираження – це повага та розуміння своєї культури та різних культур світу, їхніх мов та звичаїв.

Висновки. Навчання протягом життя – це гнучка, відкрита система компетенцій, що представляє можливість кожній людині на будь-якому етапі її життя підключитися до отримання будь-яких потрібних їй знань в інтересах власного цілісного розвитку. Отже, володіння ключовими компетентностями є однією з найважливіших вимог до сучасної людини. Одним з пріоритетних напрямів вдосконалення сучасної системи вищої освіти є орієнтація на підготовку фахівця, здатного вирішувати завдання, які визначаються міжнародними стандартами. Сутнісним аспектом професійної підготовки є набуття майбутніми фахівцями певного рівня професійної компетентності вже в процесі навчання.

В Україні уже почали втілювати вісім компетентностей Європейського Союзу у школах та закладах вищої освіти. Також до їх вивчення необхідно залучати підприємства, державні та приватні установи, адже володіння ключовими компетентностями допоможе фахівцям успішно конкурувати на міжнародному ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Олейникова О. Н., Муравьева, А. А., Аксёнова Н. М. Обучение в течение всей жизни

как инструмент реализации Лиссабонской стратегии. Москва, 2009. 131 с.

2. Ромакин В. В. Масові онлайнві відкриті курси як перспектива безперервної освіти. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”. Педагогіка. 2016. Т. 269, Вип. 257. С. 74–78.

3. Савченко В. Удосконалення та підвищення ефективності професійного навчання кадрів на виробництві. *Україна: аспекти праці*. 2001. №7. С. 14 – 21.

4. A Memorandum on Lifelong Learning. *Commission of the european communities*. Available at: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf

5. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>

6. Dave R. H. (Ed.). *Foundations of Lifelong Education*. Oxford, 1976. 314 p.

REFERENCES

1. Oleynikova, O. N. (2009). *Obuchenije v techenije vsey zhizni kak instrument realizatsii Lissabonskoy strategii* [Lifelong learning as a tool for implementing the Lisbon strategy]. Moscow, 131 p. [in Russian].

2. Romakin, V. V. (2016). *Masovi onlaynovi vidkryti kursy yak perspektyva bezperervnoyi osvity* [Bulk of online open courses as a prospect of continuing education]. *Scientific works. The State University named after Petro Mohyla of the “Kyiv-Mohyla Academy”*. Pedagogy, Vol. 269, issue 257. pp. 74–78. [in Ukrainian].

3. Savchenko, V. (2001). *Udoskonalennya ta pidvyshchennya efektyvnosti profesijnogo navchannya kadriv na vyrobnytstvi* [Improvement and increase of the efficiency of professional training of personnel in the production]. *Ukraine: the aspects of work*. No.7, pp. 14 – 21. [in Ukrainian].

4. A Memorandum on Lifelong Learning [Electronic resource]. Commission of the european communities. Available at: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf [in English].

5. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>. [in English].

6. Dave, R. H. (1976). *Foundations of Lifelong Education*. Oxford, 314 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 25.04.2019